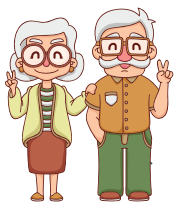

RS 10.64

การศึกษาดูตามการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติสู่การปฏิบัติ:
ศึกษานิยมยุทธศาสตร์ชาติ
ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม
ในประเด็นเร่งด่วน เรื่อง **สังคมผู้สูงอายุ**
ดร.เลิศพร อุดมพงษ์
สถาบันพระปกเกล้า

สังคมผู้สูงอายุ

เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2561 ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้ยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกซึ่งเกิดขึ้นตามมาตรา 65 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีผลใช้บังคับและมีผลผูกพันกับรัฐบาลในการบริหารราชการแผ่นดินที่จะต้องตอบสนองเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งต่อมาได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติอย่างเป็นรูปธรรม

ตั้งแต่การกำหนดแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 23 ประเด็น ที่มีผลผูกพันในระดับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้น และการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณที่ต้องสอดคล้องกับแผนแม่บทดังกล่าว ตลอดจนการประกาศใช้ระเบียบว่าด้วยการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ และแผนการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2562 เพื่อเป็นแนวทางและกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้ครบถ้วนสมบูรณ์ที่จะไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ

“ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า **“มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”** เพื่อสนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติ

ชื่อเรื่อง :	การศึกษาดูตามการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติสู่การปฏิบัติ :ศึกษานิยมยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมในประเด็นเร่งด่วน เรื่อง สังคมผู้สูงอายุ
นักวิจัย :	ดร. เลิศพร อุดมพงษ์
ISBN :	978-616-476-183-4
จำนวนหน้า :	161 หน้า
จัดพิมพ์โดย :	สถาบันพระปกเกล้า
ปีที่พิมพ์ :	2564
ผู้สรุป :	ดร.เลิศพร อุดมพงษ์
ผู้ออกแบบ :	นายรัชชดล รัตนวิเชียร

RS 10.64

ด้านการสร้างโอกาสและ ความเสมอภาคทางสังคม

เป็นยุทธศาสตร์สำคัญด้านหนึ่งที่มีแนวโน้มที่รัฐบาลจะให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาอัตราการขยายตัวในการเสนอของบประมาณแผ่นดินของยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ในงบประมาณ พ.ศ.2563 ที่เพิ่มขึ้นจากปีก่อน ถึงกว่าร้อยละ 93 ซึ่งถือเป็นสัดส่วนงบประมาณที่สูงที่สุด และเพื่อให้แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ในด้านต่าง ๆ ในระยะ 5 ปีแรกได้สำเร็จ ที่ประชุมคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ จึงได้กำหนดประเด็นเร่งด่วน 15 ประเด็นขึ้น ซึ่งเรื่องสังคมสูงวัย ถูกจัดเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญดังกล่าว ด้วยเหตุที่สถานการณ์ปัจจุบันด้านผู้สูงอายุ เป็นหนึ่งในปรากฏการณ์สำคัญทางประชากรที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ด้วยเหตุที่ประชากรมีอายุยืนขึ้น และมีอัตราการเกิดที่ลดลง โดยสถานการณ์ของประเทศไทยนั้น พบว่า ในปี พ.ศ. 2561 มีประชากรสูงอายุมาราว 12 ล้านคน ซึ่งมากเป็นลำดับที่สองของอาเซียนรองจากสิงคโปร์ และกำลังจะก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2564 และก้าวสู่สังคมสูงวัยระดับ

สุดยอด คือมีสัดส่วนของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปถึงร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมดในปี พ.ศ. 2574 ดังนั้นประเด็นสังคมสูงวัยจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องมีการขับเคลื่อนให้เกิดผลเป็นรูปธรรม และตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยได้มีการกำหนดกรอบโครงการสำคัญรองรับประเด็นเร่งด่วนในส่วน of สังคมสูงวัย จำนวน 7 โครงการหลัก ประกอบด้วย โครงการจัดทำฐานข้อมูลและสถิติการเพื่อบริการสังคมสูงวัย โครงการพัฒนาระบบการออมและการลงทุนของครัวเรือนสำหรับสังคมสูงวัย โครงการสร้างสุขภาวะทางใจ เพื่อเป็นผู้สูงวัยที่มีคุณค่าและมีความสุข โครงการจัดทำแผนขับเคลื่อนเพื่อบริการสังคมสูงวัย โครงการพัฒนาการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวแบบครบวงจร โครงการส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และ โครงการส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อเตรียมความพร้อมในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม ก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ ส่งเสริมการออมทั้งในรูปแบบที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุทั้งภาครัฐและเอกชน

ด้วยเหตุที่ยุทธศาสตร์ชาติเป็นเรื่องใหม่ที่ปรากฏขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นครั้งแรก จึงส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการดำเนินงานหลายด้าน เพราะที่ผ่านมาในการพัฒนาประเทศและการจัดทำงบประมาณต่าง ๆ จะยึดตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นแผนหลักมาโดยตลอดนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 เป็นต้นมา ซึ่งพบว่า การดำเนินการให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติประสบปัญหาการขาดความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติของกระทรวง กรม และหน่วยงาน ส่งผลต่อความสำเร็จตามเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาและติดตามผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ในประเด็นเร่งด่วนเรื่องสังคมสูงวัยของหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการนำยุทธศาสตร์ชาติสู่การปฏิบัติของหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้ยุทธศาสตร์ชาติบรรลุตามเจตนารมณ์

RS 10.64

วิธีการศึกษา

- **การวิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยผสมวิธีแบบคู่ขนาน (Convergent Parallel Design)** ที่มีหลักการสำคัญในการตรวจสอบผลการวิจัยโดยเปรียบเทียบข้อมูลชุดหนึ่งที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณกับอีกชุดหนึ่งที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ
- **กลุ่มเป้าหมายที่สอบถามความคิดเห็นด้วยแบบสำรวจ** คือ ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบใน 7 โครงการหลักตามที่ระบุในแผนงานโครงการที่ต้องขับเคลื่อนประเด็นเร่งด่วน เรื่อง สังคมสูงวัย ประกอบด้วย สำนักงานจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานแรงงานจังหวัด และสำนักงานพาณิชย์จังหวัด จำนวน 76 จังหวัด
- **กลุ่มเป้าหมายในการสนทนากลุ่ม** คือ ผู้แทนกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาคราชการ ภาคประชาสังคม ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุและกลุ่มอาชีพที่มีผู้สูงอายุในพื้นที่ และผู้แทนประชาชนที่เป็นผู้สูงอายุในพื้นที่กรณีศึกษาที่ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์จากข้อมูลผลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2560 ว่าด้วยโครงสร้างประชากรสูงอายุในประเทศไทย 5 จังหวัดที่มีผู้สูงอายุมากที่สุด ได้แก่ จ.แพร่ จ.อุดรธานี จ.อุทัยธานี จ.พิจิตร และจ.ลำปาง

การดำเนินงานในระยะก่อน ระหว่าง และ หลังการดำเนินการตามแผนงาน ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านสังคมสูงวัย มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “ปานกลาง” การปฏิบัติที่ทำได้ดีส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการของการจัดทำแผน เนื่องจากเรื่องการจัดทำแผนแม่บทและการกำหนดประเด็นเร่งด่วนที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นรูปธรรมมีความชัดเจน พร้อมทั้งมีการกำหนดตัวชี้วัดที่เป็นเป้าหมายถ่ายทอดลงมาอย่างเป็นลำดับ ประกอบกับ หน่วยงานราชการต่าง ๆ มีความคุ้นเคยกับภารกิจของการจัดทำแผนเป็นอย่างดี ทำให้เมื่อมียุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งแม้เป็นเรื่องใหม่เข้ามาในการพิจารณาในการจัดทำแผนงานโครงการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะฝ่ายแผนจึงสามารถประยุกต์ได้โดยไม่พบปัญหามากนัก ในขณะที่ข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ “จำนวนครั้งของการประชุมที่สภากาแฟฯ ได้ดำเนินการเตรียมความพร้อมด้านการสร้างความรู้และความเข้าใจในการจัดทำแผนปฏิบัติการเชิงบูรณาการมีความเหมาะสม” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แม้สภากาแฟฯ จะมีการเปลี่ยนนโยบายสู่แผนแม่บทที่ดีมีคุณภาพมากเพียงใด แต่หากขาดประสิทธิภาพของการสื่อสารข้อมูลสำคัญของแผนยุทธศาสตร์ชาติไปยังผู้ปฏิบัติ ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อทัศนคติของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งมีผลต่อไปยังผลการนำนโยบายไปปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้จากผลการสำรวจที่พบว่า การปฏิบัติงานในระยะระหว่างการดำเนินการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เพราะกระบวนการสื่อสาร ถือได้ว่าเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างมาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย การสื่อสารระหว่างหน่วยงานและกิจกรรมการส่งเสริม ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ และการยอมรับในตัวผู้ปฏิบัติ

ผลการศึกษา

RS 10.64

ข้อเสนอ

ข้อเสนอแนวทางสำคัญในการนำยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาส และความเสมอภาคทางสังคมในประเด็นเร่งด่วน เรื่อง สังคมสูงวัย สู่การปฏิบัติของหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่

1 ข้อเสนอแนวทางด้านบุคลากร

สภาพัฒน์ฯ ควรจัดบุคลากรเพื่อเป็นพี่เลี้ยงรับผิดชอบ เป็นการเฉพาะในระดับจังหวัด รวมทั้งควรลงพื้นที่ในการร่วมติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คำปรึกษา และสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และควรลงพื้นที่ในจังหวัดนาร่องเพื่อลงไปรับฟังผลการขับเคลื่อนภารกิจให้สอดคล้องตามเป้าหมายของ ยุทธศาสตร์ชาติ ตลอดจนควรให้มีการจัดอบรมการใช้ระบบ eMENSOCR แก่เจ้าหน้าที่ทุกระดับให้มากขึ้น

2 ข้อเสนอแนวทางด้านงบประมาณ

ควรกำหนดครอบคลุมผู้สูงอายุทุกกลุ่ม (ส่วนใหญ่จะเน้นดำเนินการกับกลุ่มติดบ้านและติดเตียง) และมีการบูรณาการหน่วยงานระดับพื้นที่ให้ดำเนินการร่วมกัน ในลักษณะแผนงานเดียว (One plan) เพื่อให้การขับเคลื่อนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และทำให้ทรัพยากรในการทำงานมีมากขึ้น ทั้งงบประมาณและบุคลากร

3 ข้อเสนอแนวทางด้านข้อมูล

สภาพัฒน์ฯ ควรมีการสนับสนุนทางวิชาการเพิ่มขึ้น เช่น การให้ความรู้ในการจัดทำแผนทั้งสามระดับ ให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ลงไปถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เรื่องการจัดทำแผนแบบใหม่ และมีการจัดทำระบบฐานข้อมูลกลางเกี่ยวกับข้อมูลผู้สูงอายุในประเทศ ที่หน่วยงานรัฐสามารถเข้าถึงและใช้ได้ร่วมกัน

4 ข้อเสนอแนวทางด้านการบริหารจัดการ

ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้แก่หน่วยงานระดับจังหวัดให้ทั่วถึง เช่น ใช้การจัดสัมมนาในระดับภูมิภาค/ตามเขตสุขภาพ เพื่อให้เกิดการรับรู้ และเข้าใจในการจัดทำแผนให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ

QR CODE
คลัง SNAP

QR CODE
หนังสือ

QR CODE
OFFICIAL LINE
เพื่อขอรับบริการสิ่งพิมพ์